

د انسان په تنگسه کي موسسه

د تخارکي او مسلکي زدکرو د معینیت په مرسته
د افغانستان اسلامي جمهوریت

معلوماتي باني د بنسټيزو وړتیاوه نو دکره
Ketabton.com
د بن چورول

د زده کېږي دا مواد د افغانستان د کرتن په مسلکي لیسو او استیتوټونو کن له اړوند چارټونو سره د درسي هرستیلو موادو یه توکه کارول کېږي او سربیره پرداز یه یافتونو او قوریو کن یه علی ٻول کارول کېږي.

خپرووټکي د انسان په تنگسه کي (PIN) موسسه

www.peopleinneed.cz

د حکم حکومتی د دی افغانستان اړکه ده مرسته

لمړی ګنه مالوماتي پانې (Factsheet) – د بنسټيزو مهارتونو زده کړه – د بن (باغ) جوړول

د کرنیزو زده کرو پروګرام

انسان په تنگسه کې موسسه – چک جمهوریت

2014

لمری ګنہ مالوماتي پاني (factsheet) - د اساسی مهارتونو زدکړي- بن جورول

لر لیک:

1. سریزه
2. سوداګریز پلان
3. د ساحې تاکنه - د هوا حالات او اقلیم
4. د ساحې تاکنه - د خاوری ډول
5. د ساحې چمتوکول
6. د څمکې چمتوکول
7. د ونو او ورایتیو تاکنه
8. طرح، ډیزاین، په بن کي د نیالګیو کښینولو تک لاره
9. د ونو ترمنځ واتن
10. د نیالګیو کښینول

1. سریزه، د مالوماتي پانو پېژندني ته بنه راغلاست

تاسي د مالوماتي پانو په لومرنۍ برخه لاس کي لرئ کومه چې د انسان په تنگسه کي موسسي لخوا چمتو شوي دي. کله چې تاسي د یوه باغ د جورولو نیټ کوي نو باید د بن د جورولو پلان مخکي له دي چې نیالګی کښینوی جور کړئ. دواړه کارونه باید په یوه وخت کي پېل نکړئ (د نیالګیو له اپشنو د مخکي باید پلان جور وي). د غه پانی تاسي ته په افغانستان کي د یوه باغ د جورولو عملی مالومات وراندي کوي. هیله ده چې د دغه مالوماتي پانو له لوستلو ګته واخلي او څېل نظریات له مور سره شريک کړئ.

1. سوداګریز پلان

راخئ چې یوچل د بن جورونی عصری او مدرن سیستم ته وګورو. آیا تاسي خپل ترلاسه شویو زراعتي محصولاتو پلورلو ته کوم پلان لری؟ نو د یوه بن د جورولو لومړی ګام اقتصاد دی- ستاسي د سوداګری د طرحی پای د بازارونو او د قیمتونو د کنټي پوري او همدا راز هغه پانګوونه چې پر تولید باندي شوي ده اړه لري.

- تاسي له یوه مارکیټ يا یوه بنه بازار خخه خومره واتن لری؟ بازار ته د محصولاتو پر انقال مو خومره مصرف کیږي؟ هغه قیمت چې تاسي یې تمه لرئ خومره دی؟
- کارګر له کومه او په کوم قیمت موندلاشی؟ آیا کارګر ته لاس رسی آسانه دی کنه؟ ستاسي لومړنی عملیاتي لګښت خومره دی؟

دا یوازی لومرنی هڅي دي چې په سوداګری کي د بازار موندنی لپاره تر سره کېږي. تاسي باید دا پوشته وکړئ چې آیا ستاسي پانګه ونه په کرنه کي ګته لري کنه؟ که چيرته بن ستاسي د شخصي مصرف لپاره (د کورنی د مصرف لپاره) وې نو بیا له دی برخی خخه تیر شئ.

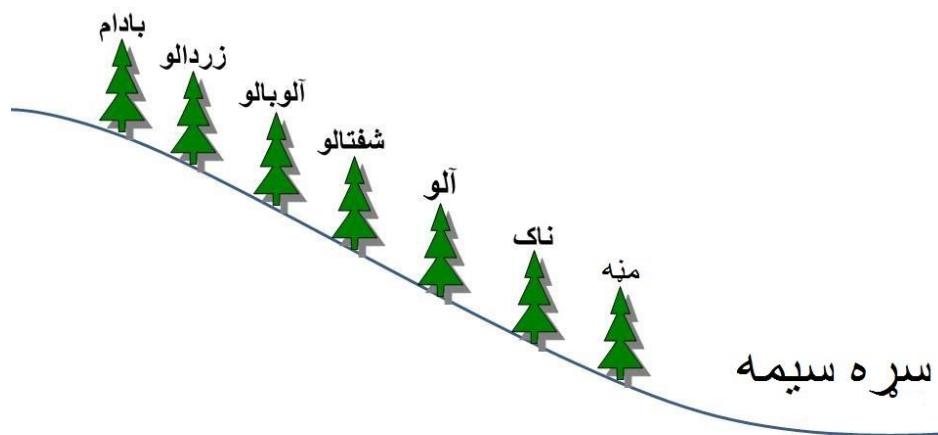

پاملرنه: د سوداگری د پلان کولو لپاره تاسی کولای شی چې د PIN لخوا د چمتو شویو موادو څخه ګته واخلي. دغه کتاب په لیسو کي د سوداگری د زدکرو د لارښود کتاب په توګه تاسو ته برابر شوي ده. د دغه کتاب د ترلاسه کولو لپاره د انسان په تنگسه کي موسسي له کارکوونکو سره اريکه ونيسي. د تجارت يا سوداگری د بنستيزو مهارتونو د زدکري کتاب تاسو ته د PIN لخوا چمتو شوي.

2. د ساحي تاکنه- د هوا حالات او اقليم

د سایت يا مناسبی ساحي او د میوی د بنه بول تاکنه د یوه بن د جورولو لومنی کام دي، چې د سوداگری د طرحی او پلان سره یو ځای پرمخ ځی. د هوا حالات، ارتقاب، د تودوخي درجه، د لمروانګي، د هوا سوروالی او وربنت دا په ګونه کوي، چې کوم بول میوه چبرته تولید کرو. د هوا د حالاتو ترڅنګ یو شمیر نور عوامل هم شته چې باید لا زیات په پام کي ونيول شي، لکه د خاوری بول او د اویو شتون.

د افغانستان دېری سیمې غرنیزه هوا، سور او وچ ژمۍ لري، پرته له تیتو ځمکو چې وچه او نیمه وچه هوا لري. دېری لبر هغه درې چې له پاکستان سره په پولې پرتي دي د هند له موسمی بادونو برخمني دي، چې معمولا د سویل ختیئ له پلو راھي او د سمندر لنده او ګرمه هوا له ځانه سره راوري. افغانستان واضح او مشخص فصلونه لري، ګرم دوبی او بېر سور ژمۍ لري. په دوبی کي د حرارت درجه په شمالی درو کي تر ($120^{\circ} F$) ($49^{\circ} C$) پوري ثبت شوي ده. د ژمني هوا سور والي یې هم په منځنۍ کچه ($15^{\circ} F$) ($2000^{\circ} C$) د ۹-۲۰۰۰ متری (۶۶۰۰ فوته لورو والي په هندوکش کي معمول ده. هوا په لورو ځایونو کي توپير لري او سره هوا هم په لورو سیمو کي وي.

د ځمکي شیب، مثبت او منفي اغیزه یې د تودوخي په درجه باندي

په پاسني تصویر که وښوول شو چې میوه لرونکي کلک زړي وني لکه، بادام، زردا لو، الوبالو او شفتالو، چې ژر ګل کوي باید په لورو سیمو کي او منه، الو او ناک چې وروسته ګل کوي د باځ په تیتو ساحو کي کښینول شئ. هغه وني چې ژر ګل کوي باید په سرو سیمو کي له کښینولو یې دده وشي، ځکه چې هغوي ژر ګل کوي او ګلان یې د سړي هوا سره له منځه

CZECH REPUBLIC
DEVELOPMENT COOPERATION

ئې.

- د ھمکي شوه (میلان) د میوه لرونکو ونو له يا د استراحت دروي څخه په وتلو باندي اغیزه لري او دا دول تاثيرات باید په پام کي ونيول شي. سوبلي ساحي په پسولي کي ژر گرميري په داسي حال کي چي شمالي شوه بیا بر عکس کار کوي. ختيئي برخی متوسطه وي او د سوبلي برخو شوه (دلمر خوا) تر تول زيات لمр تر لاسه کوي. دا دول ھمکي په پسولي ژر تودبوري، په دوببي کي توده او وچه هوا لري او په مني کي بیا ډير ورسنه سربوري. د محصولاتو رشد په سوبلي برخو کي بیا اوورد دي.
- شوه (میلان) په شمالي طرف (تیاره خوا) کي مخالف عمل کوي. په ګرمه هوا کي (دافغانستان ختيئ او سوبل) کي شمالي شوه (میلان) کيداي شي چي د پانه ريزيو ونو لپاره ګټور وي.
- ختيئ او لوبيئ لورته میلان د شمالي او سوبلي برخو په منځ کي موقعیت لري. که چيرته موره ختيئ لوري ته میلان له لوبيئ لوري سره پرته کرو، نو لوبيئ طرف شوه له ختيئ لوري نه ګرمه ده. (د ګه تحقيق در حرارت درجي په اړه د شرقی او غربی لمنو په برخه کي د بنې پر کښت په افغانستان کي عبدالاحد احمد تر سره کړي دي).

3. د ساحي تاکنه- د خاوری دول

میوه لرونکي وني د میوه د تولید لپاره یو دول ځانګري خاوری، لمر او خوارکي يا غذائي موادو ته اړتیا لري. خو بیا هم تولی میوه لرونکي وني یو دول وضعیت نه لري.

له بیلاپیلو سرچینو لکه سیمه ایزې قوریې، د کرنې د ترویج له مامورینو او یا هم له انټرنیټ څخه د هغه ونو په اړه چي تاسې بې غوارې کښینو، د نیالګي د کښینولو د ساحي جوروں او د ځانګري دول خاورې په پام کي نیولو په اړه مالومات واخلي. (او یا هم د وني بدلوں، د خاورې مشخصاتو ته په کټو سره) دا کار تاسې سره مرسته کوي تر څو د وني له روغتیا څخه ډامن شي او داسي وني تر لاسه کړي چي هرکال تاسې ته میوه تولید کړي.

د سطحی خاوری نمونه باید pH د تجزیې او تحلیل لپاره راتولی شي. نباتات معمولاً له 5 تر 7.5 pH پوري به رشد کوي. خو په هغه کتاب کي چي (د عبدالاحد احمد د احداث باغداري در افغانستان تر سر لیک لاندی لیکل شوی) ويل شوي چي نباتات معمولاً له 5 نو تر 7.5 pH پوري به رشد کوي. همداشان 6 تر 7 pH د باغداري د محصولاتو لپاره مناسب ګنل شوي دي. مناسب pH د بیلاپیلو ونو لپاره په لاندی جدول کي بشودل شوي دي.

CZECH REPUBLIC
DEVELOPMENT COOPERATION

د خاوری پې اج او مناسبی خاوری:

د خاوری دول او د خاوری او نبات ترمنځ د جوړښت یا تعامل درجه	د خاوری پې اج	د ميوی ونه
منه په اسيدي خاورو کي بنه نتيجه لري	5.0 – 6.8	منه
نسبتاً اسيدي خاوری خوبنوي.	5.5 – 6.5	توت
الو په اسيدي خاورو کي تر خنڅي پوري بنه نتيجه لري، او ندرتاً په قلوي خاورو کي رشد کوي.	5.0 – 6.5	الو
ضعيفه قلوي خاوره - کمزوری اسيدي خاوره هم خوبنوي.	6.0 – 8.0	زردالو
بادام، اسيدي، خنڅي او قلوي pH. کي حاصل کوي.	6.5	بادام
شفتالو په اسيدي خاورو کي بنه نتيجه لري. دغه وني sandy loam خاوره خوبنوي او بنه زهکشی ته اړتیا لري.	6.0 – 6.5	شفتالو
ناک 5.0 تا 7.5 pH منلای شي.	6.0 – 6.5	ناک
د مالتی لپاره نیزابی pH بنه دی تر خنڅي پوري	6.0 – 7.5	مالته
سپکي اسيدي خاوری د انار لپاره بنه نتيجه لري، او همداشان انار تر ډيره په اسيدي او قلوي شرایطو کي ژوندي پاتي کيداي شي.	5.5 – 7.0	انار
له قلوي چاپریال نه په ګټي اخیستو د پستي ونه په لړ تغیر سره د pH په وړاندی مقامت کوي. او د ضرورت پروخت د لوره قلوي په مقابل کي هم مقاومت کولي شي.	7.1 – 7.8	پسته
د ګیلاس تولی وني په سپکو خاورو کي ژوند کوي او شګلن خاوری بې د خوبنوي وړ دي. ګیلاس په ګلک او درنده خاورو کي مه کښینوئ. د ګیلاس لپاره مناسب pH 6.5 دی، خو په هر سيمه کي له 5.5 تا 8.0 د خاوری pH وي ورته د منلو وړ شرایط دي.	6.5 - 7.0	ګیلاس
لیمو په لومي او يا sandy loam خاورو کي بنه رشد کوي. تروي خاوری، درنده رس خاوره هم د لیمو د رشد مخنوی کوي	5.5 – 6.5	لیمو
په خنڅي خاورو کي بنه رشد کوي	6.5 – 7.5	املوک
د زیتونو ونه په خنڅي pH کي بنه پایله لري او 5.5 تا 7.5 ورته د منلو وړ ده	5.5 – 7.5	زیتون
دغه ونه متوسط تربوالي منل شي . خو باید داده شو چې خاوره ډيره اسيدي نه وي، انجير ونه تیټ pH pنشي منلای.	6.0 – 6.5	انجير
چار مغز ونه خنڅي ته نږدی خاوری خوبنوي.	6.8 - 7.2	چار مغز

4. د ساحي چمتو کول

د میوی تولید له 3 تر 5 کلونو پوري وخت اخلي. د دغه کلونو په لر کي یو باغ بیلابیل مرحلې تیروي. لاندي جدول د یوه بن د جوریدو اساسی پراونه بنېي، چې یو پلان د نیالګیو له اینسودو 3 تر 4 میاشتی مخکي عملی کېږي.

پامېرنه: د یوه بن د انکشاف نور پراونه په دوم نمبر مالوتي پانيو کي د اساسی مهارتونو د زدکړو په برخه کي د بن د تنظم يا اداري تر نامه لاندي ذکر شوي دي.

د یوه بن د پرختیا اساسی پراونه د ونو د کښینولو څخه مخکي

اساسي فعالیتونه	فرعي مرحلې	اساسي مرحلې	موده
د ناکاره بوتو او ونسو له منځه ورل	د بوتو پاکول		
د ځمکي قلبه او نرمول		د ځمکي آماده کول	
د حیوانی سري کیول			
د ځمکي هوارول			
د ساحي چاپېر کول (ایسارول)			
طرح، نقشه او دیزاین کول			
د قطارونو جورول او د ونو ترمنځ			
د اوبلو لګولو د سیستم نصب			
د غوچو کېنډل او ډکول			
		د ساحي چمتو کول	3 تر 4 میاشتی مخکي د نیالګیو تر کینولو
	د بن طرحه		

منبع: فرنس سندور، ROP افغانستان 2008

6. د ځمکي چمتو کول

قلبه کول یا د ځمکي پاسته کول

خاوره باید مخکي د نیالګیو له اینسودو قلبه او پاسته کرو. د خاوری په آماده کولو کي ستر هدف د خاوری پاسته یا سست کول دی. د خاوری پاسته یا چې کولو ته قلبه واي. قلبه باید ژوره تر سره شی ترڅو خاوره نرمه او لوی لوتي یې منځه لاري شي. ژوره قلبه هغه خاوری چې بشه او بدل شوي نه وي د ځمکي سر ته راولي او همداشان ژوره قلبه د خاوری د جورښت دله منځه تلو لامل گرزي چې دا کار بیا د خاوری د وینځل کيدو د میکانیزم د جوریدو سبب کېږي.

د حیوانی سري کارول

د کمپوست سري له شيندلو مخکي، حیوانی او شنه سره باید 1m ژوره په ځمکه کي وکارول شي. داسې چې د نیالګي د اینسودو پروخت دې په غوچه کي دننه نه اچول کېږي. او باید د نیالګي له اینسودو ورسته اضافه شي په دې شرط چې د سري د فاسديدو مرحله پوره شي که داسې و نشي نو د رېښو د شريدو او له منځه تلو لامل کېږي.

د نایتروجن عضوی منابع، لکه یوریا باید د ژمی او یا پسلی په موسم کي د پروخت تجزیي او غذایي موادو د خپریدو لپاره وکارول شی. که چيرته نایتروجن و کارول شی، نو په حقیقت کي دا مصنوعی سره ده نه عضوی. دا په صنعتی دول له معدنی سرچینو څخه تولیدېږي. او له هغه څخه استقاده لکه عضوی سرچیني د بیلکي په ډول د ژو میتیازی هم شته کارول کیري. سره د یوی عضوی سرچیني په خاورو کي د غذایي موادو د جورو لو لپاره په کمه اندازه شتون لري. په ساده عبارت، د تازه سري کارونه یوازي په مني کي جواز لري نه په پسلی او یا د بوټو درشد په دوران کي.

هوارول پا Leveling

د ځمکي هوارول څخه موخه، د سطحی، نشي او د جویوو په ډول د اوپولګولو اندازه کول دي. پته باید داسي او بو ته تيار شي چې د ځمکي جیک او تیتوالی یې د اوپو د منظم ويشلو مخه ونه نیسي او باید داده شو چې د اوپو حرکت په تول پته کي منظم او همغږي دي.

په لنډ ډول د ځمکي د هوارولو ګتني دا دي:

- د بنه محصول یا نبات تر لاسه کول
- په اوپو د ځمکي پوبنل کيدل
- د نباتاتو بنه دريدل تر پخیدو پوري
- 40 سلنډ د بیکاره بوټو کميدل او په نتیجه کي د خیشاوی لپاره د 75 سلنډ ګارګر کمبنت
- د کرنیزی ساحی دېریدل 5 تر 5 سلنډ پوري
- د زراعتي عملیاتو کمبنت له 10 تر 15 سلنډ پوري
- په اووسط ډول له 10 تر 20 سلنډ پوري د محصولاتو زیاتریدل

د ځمکي چاپېره کول (ایسارول) پا Fencing

بادشکن يا د باد ماتونکي، چاپېره کول يا ایسارول، د خاوری خرابیدل د باد له امله او مخنیوی یې، د ځنګداري په تګلارو پوری تراو لري. وړي ونی کولای شي په بن او یا د بن په شاوخوا کي د خاوری د ساتنی لپاره په ځانګري ډول د څوانو میوه لرونکو ونو د ودي لپاره وکارول شي چې دا د ایسارولو یوه اساسی تک لاره ده.

7. د ونو او ورایتیو تاکنه

د ونو د ډول یا ورایتیو انتخاب دیر مهم دی باید د بازار غوبښته او د ونو د ودي شرایط په پام کي ونیوں شي. دا انتخاب په سیمی او د هوا حالاتو پوری اره لري. د بیلکي په ډول دیو شمیر ونو حساسیت دیخ او باران سره (یوشمیر ونی د کلک زنو او غوبښو میوه (pome fruit) د درلودو له اړخه پېژندل کیري). یو شمیر کلک زنی میوه لرونکي ونی ژر له منځه څي، نو ځکه اړتیا لیدل کیري چې هر څوکاله ورسنه نوی ونی کښینوں شي.

بنکاره ده چې لومړنی تصمیم داده چې کوم بول نبات يا ونه باید وکړل شي. آیا ستاسي په ځمکه کي د یوه باغ جوړلو بنه ګټه اخیسته ده کنه؟ او یا کومه سیمه چې تاسی د بن جوړولو لپاره طرحة کړي ده د بازار موندنۍ او لند مهاله پانګونې لپاره بنه ده؟ که چېره تاسی داده یاست چې د یوه میوه لرونکي او مغز لرونکو میوه د بن مدیریت وکړي نو آیا تاسی د بادامو، منی، زردالو، ګیلاس، انګور، د ستروس کورنی میوی، شفتالو، ناک، املوک، آلو او یا نورو باندي فکر کړي.

د سري هوا اړتیا یا Chilling Requirements

کلک زني وني او یو شمیر نور نباتات چې په معنده هوا پوري اره لري د خپل راتلوونکي کال زخه يا غوتې په دوبې کي پالي او انکشاف ورکوي. په منی کي زخې د استراحت دورې ته ورځي د هوا له يخ درجي سره په مخامنځ کیدو وني د استراحت دوره پېل کوي، خو که له داسي حالت سره مخ نشي نو په عام بول د پانو، ګلونو او آن ميوی په جوړيدو کي ځند او ځند رامنځ ته کېږي. لاندی جدول بشي چې په افغانستان کي معمولا خو ساعته وني د سانتي ګراد تر 7 درجو په تیته هوا کي وخت تیروي.

تبصره	د پسلنۍ سري هوا سره حساسیت	د هوا سېښټ تر 7 °C لاندی	میوه
په پسللي کي د سانتي ګراد په کچه له 4 درجو تیته هوا په دېره اندازه د زیان لامل کېږي زردالو په تیټي رطوبت کي بنه رشد کوي نظر لوړ رطوبت ته چې په دوبې کي دی او د ګنو نار غیو لامل کېږي.	لوړه	300-900	زردالو
شفتالو لندی هوا ته اړتیا لري، د تیټي درجي په مقابل کي حساس دی. د شفتالو غتی زخې په 6.5 درجه حرارت کي هم زیان منځوکي دي. ژوري درې د هغه لپاره بنه ځای نه دی ځکه چې هلتہ سره هوا ده.	لوړه	600-800	شفتالو
ګیلاس سري هوا ته اړتیا لري، خو بیا هم د ګیلاس ګل د يخ په مقابل کي حساس دی. له همدي امله له سرو پاکو سیمو کي د تپو او درو شووه یا میلان چې د سري هوا د وتلو لپاره د وتو لاره هم ولري د ګیلاس لپاره ور ګنل کېږي.	لوړه	800-1500	ګیلاس
آلو منځنۍ سري هوا ته اړتیا لري او د حرارت اندازه یې په مختلفو ډولونو کي فرق کوي.	لوړه	800-1000	آلو
ناک د استراحت په دوره کي تر 26°C - او د دودي په پېړاو کي تر 45°C سره او توده هوا زغمای شي. پسلنۍ يخ و هل د ناکو د ګلنې حاصل اندازه مالوموي او په منفي 3.3°C - کي د ناک راخلاص شوي ګلونه له منځه څي. په تیټو ځمکو کي د هغه له کرلو څخه دده وکړي.	منځنۍ	800-1500	ناک
په منځنۍ بول د دودي په دوران کي د حرارت درجه 21°C پوري د منی لپاره مناسبه ګنل کېږي. هغه سیمي چې تند بادونه لري د منی لپاره بنه نتیجه نه ورکوي او همدا شان باید منه د تپو پر څندو هم و نه کرل شي.	منځنۍ	1000-1500	منه
انار په هغه سیمو کي بنه وده کوي چې تود دوبې او سور ژمي لري. دغه وني د ګرمي هوا په پرتله د سري هوا په وراندي دېري حساسی دي.	منځنۍ	100-200	انار

CZECH REPUBLIC
DEVELOPMENT COOPERATION

بادام تر تولو بنه وده په هغه سیمو کي کوي چي گرم دوبی او معتدل ژمی لري. او له نورو شرایطو سره بنه هوکره نه کوي. بادام معمولاً په سره هوا کي وده نه لري.	لوره	500-600	بادام
د پستي ونه په منفي C° 9- درجه کي زيان ويني .	منخني	1000	پسته

د توت دودي لپاره له C° 30 - 20 مناسب هوا ده.	منخني	400	توت
له 15- درجه تئيه هوا د چارمغز د زيانمنيدو لامل کيري	کښته	600-700	چارمغز
د زيتونو کښته تقريباً له 35-7 سانتي گراد حرارت وده کوي ، خو مناسب حرارت ورته له C° 20-15 ده. د زيتونو ونه او ميوه په C° 2-9 حرارت کي سخت زيان ويني.	لوره	200-300	زيتون
مالته له 12 تر 37 درجه سانتي گراد حرارت ته د بنه رشد لپاره اړتیا لري. خو منفي C° 6- او له دې تېټ حرارت مالتي ته زيان اړوي.	منخني	0	مالته
ليمو په مرطوبو سیمو کي د 13 درجه سانتي گراد نه تر 37 بنه نتجه ورکوي. د ليمو وني په منفي C° 3- درجه حرارت کي زيان مننونکي ده.	لوره	0	ليمو
اینځر په هغه خاورو کي چي بنه زهکشي شوي وي، لمر، ګرمي او وچه هوا ولري بنه ژوند کوي.	منخني	100-200	اینځر

سرچينه: د امریکا د متحده ایالاتونو د فلوریدا پوهنتون د زراعت دیپارتمنت

له یوه خيرنیز مرکز او یا یوه نمایشي باغ یا قوری خخه لیدنه تاسي ته دا ارزښمند فرصت درکوي چي د رشد په حالت کي بیلا بیلی وني ووینی د مرکز له مدیر سره د خبرو کولو وخت پیدا کري او د خپل د بن مشکلاتو آفاتو او امراضو په اړه ور سره خبری وکري او آن د ميوه خوند هم وکوري.

پاملرنه: تاسي کولای شي چي د ټینو ميوه لرونکو ونو ورایتی او د ډولونو بیلکي د زدکرو د اساسی مهارتونو په 4 نمبر چارت کي، چي د قلمي یا پیوند بوټي او نیله بوټو تر نامه لاندی لیکل شوي وکوري.

د لیدلو لپاره یوشمير بنه سازمانونه په افغانستان کي په لاندی دول دي

د افغانستان د باغداری د ملي پرختیا ارگان Afghanistan National Horticulture Development Organization (ANHDO) تاسي کولای شي چي د دغه ارگان په اړه زیات معلومات له دغه ویب پانی ترلاسه کري <http://afghanistanhorticulture.org/>

- د باغداری د ملاتر او انکشاف سازمان په افغانستان کي چي د خصوصي سکتور او عمومي سکتور نېټلولو دنده لري همداشان د حاصلاتو د راټولو وروسته د Value Chain خدمات پا د محصولاتو د ارزښت زنځير تمویلونه په غاره لري.

- د افغانستان د باغداری د ملي پراحتیا ارگان (ANHDO) چې Afghanistan National Horticulture Development Organization (ANHDO) په نامه یادیده د شپږ سټیشنونو په درلودو سره په پخوا د Perennial Horticulture Development Project (PHDP) افغانستان د میوه لرونکو ونو ډیرې ورایتې لري.

د افغانستان د باغداری د انشکاف ملي ارگان (ANHDO)

مرکز ی دفتر کابل	جلال آباد
د بادام باغ څیرنیز فارم کابل افغانستان	د تنگرهاز نوی څیرنیز فارم جلال آباد د تورخم سرک
کندھار	هرات
د کوهرم څیرنیز فارم	د اردو خان څیرنیز فارم انجیل ولسوالۍ
مزار شریف	کندر
د دهدادی ولسوالۍ څیرنیز فارم	د کندر پنار څیرنیز فارم

- د افغانستان د ملي باغداری د پراحتیا ارگان (ANHDO) د کتابونو د ترلاسه کولو لپاره دغه ويب پاني <http://www.afghanistanhorticulture.org/phdp/Publications.aspx> ته سر وو هئ:

- همدا شان PHDP هم په ډیرو تازه وارد شوو ورایتیو کار کوي. کله چې د ANNGO لخوا و ارزول شي دغه ورایتی ګانی د کرلو لپاره خلکو ته په اختیار کي ورکول کېږي.

د افغانستان د قوریي لرونکو د ملي ارگان ويب پانه يا <http://anngo.org.af/> ANNGO

- د PHDP د پروژي د یوی برخې په توګه جوره شوه او د 25 په شاوخوا کي محلی تولنیزی قوریي يې د افغانستان په ۲۲ ولایتونو کي سره را تولي کړي دي.

د محلی قوریه دارنو پته او اړیکي (منبع ANNGO)

ولایت	نوم	دفتر	د اړپکي شمیره
غزنی	حکیم شایبی د قوریه دارانو ملي تولنه	د ملي بس پخوانی تم ځای	0799471746
تخار	د تخار د قوریه دارانو ملي تولنه	د کرنی ریاست	0700700380
میدان وردک	د میدان د قوریه دارانو ملي تولنه	ګلزار مارکیت	0775181237
هلمند	د هلمند د قوریه دارانو ملي تولنه	د کرنی ریاست	0706906810
زابل	د شهر صفا د قوریه دارانو ملي تولنه	جلال خان کلی	0700382737
بلخ	د خلم د قوریه دارانو ملي تولنه	د خلم ولسوالۍ	0799485749
کتر	د کنډ د قوریه دارانو ملي تولنه	د کرنی ریاست	0700994374
بغلان	د چون غر د قوریه دارانو ملي تولنه	پل خمری	0777881909

CZECH REPUBLIC
DEVELOPMENT COOPERATION

0799053446	د کرنی ریاست	د پکتیا د قوریه دارانو ملي تولنه	پکتیا
0799102397	گودام سرک	د ایک د قوریه دارانو ملي تولنه	سمنگان

ولایت	نوم	دفتر	د اړبکي شمیره
لغمان	د لغمان د قوریه دارانو ملي تولنه	چهار دهی کلی	0799670660
بدخشان	د بدخشان د قوریه دارانو ملي تولنه	بهارک بنار	0775386708
هرات	د هرات د قوریه دارانو ملي تولنه	د کرنی ریاست	0708462422
بامیان	د کوه مر د قوریه دارانو ملي تولنه	د کوه مر بنار	0775851690
پروان	د سید خیل د قوریه دارانو ملي تولنه	سید خیل	0799752889
ننګهار	د ننګهار د قوریه دارانو ملي تولنه	د کرنی ریاست	0775450552
کندز	د کندز د قوریه دارانو ملي تولنه	د کرنی ریاست	0786166625
پروان	د باګرام د قوریه دارانو ملي تولنه	رباط کلی	0700029628
بلخ	د امام قطبی د قوریه دارانو ملي تولنه	اریا مارکیت	0778812435
بلخ	د ام البلاد د قوریه دارانو ملي تولنه	مزارشریف	0700049952
بلخ	د اندراب د قوریه دارانو ملي تولنه	ده سلاح بنار	0707923932
میدان وردک	د سنگ سیاه کلی	د سنگ سیاه کلی	0700249579
کندهار	د کندهار د قوریه دارانو ملي تولنه	د ګادیانو سرک	0700305406
کابل	د پغمان د قوریه دارانو ملي تولنه	دوډه ماست کلی	0700280657
لوگر	لوگر د قوریه دارانو ملي تولنه	پل آلم بنار	0708370934
کابل	د شکر دری د قوریه دارانو ملي تولنه	د کوچیانوکلی	0798718114

په افغانستان کي د ميوه لروونکو ونو گن دولونه شته چي اوس مهال په ملي کلکسیون کي خوندي شوي دي. دغه ورایتي د باغداری د پراختیا په مرکز کي (Perennial Horticulture Development Centers) شته، چي تاسې کولای شي، چي له دی مرکزه لیدنه وکړئ او له اړوندې مسوولینو سره د ميوی د ونو د کیفیت او دولونو په اړه بحث وکړئ.

بادام

په توله کي د بادامو 90 ورایتي يا دولونه په ملي کلکسیون کي، د باغداری د پراختیا Perennial Horticulture Development Centers په دوو مرکزونو مزار شریف او کندز کي شته.

منشاء	ورایتي
سمنگان	د سمنگان کجک
کندز	چار دری کاغذی
ننګهار	میده کاغذی
بلخ	پسته بادام
بلخ	ستار بایی بخملی
هرات	دوه پوسته کاغذی

چنگکي

کندهار

منه

په عمومي توګه د مني 86 ورایتي په ملي کلکسیون کي د باغداری د پرختیا Perennial Horticulture Development Centers د کابل او کندز په مرکزونو کي شتون لري.

منشاء	ورایتي
پروان	حیبی
بلخ	گوا رخش
پنجشیر	نازک بدن
وردگ	سیمه ایز
بدخشان	رخش
سرپل	قندک
تخار	زرد بیکی

زردالو

د افغانستان د ملي کلکسیون د باغداری د پرختیا Perennial Horticulture Development Centers مرکز په کابل او مزار شریف خانګو کي 129 ورایتي لري.

منشاء	ورایتي
ننگهار، وردگ، کابل، بلخ، کندز، پنجشیر، و پروان	اميري
بلخ	پېرنېشي
پروان، وردگ، پنجشیر، ننگهار و هرات	قيسي
کنر، وردگ، ننگهار، هرات و کندهار	چار مغزی
کندهار	نري سپن
باميان و وردگ	ساقې
لوگر	قندک

ستروس

د ستروس 54 ورایتي د ملي کلکسیون د باغداری د پرختیا د مرکز Perennial Horticulture Development Centers د جلال آباد په خانګه کي شته.

منشاء	ورایتي
ننگهار	سیمه ایز
ننگهار	شیشم باغي
ننگهار	لیسبن
کنر	میتا

CZECH REPUBLIC
DEVELOPMENT COOPERATION

چینو تو	ننگهار
کاغذی	ننگهار
لیسبن	ننگهار

شفتالو

په توله کي 110 ډوله د شفتالو ورایتی د باغداری د پرختیا Perennial Horticulture Development Centers د مرکز د هرات او کندھار ولايتونو د ملي کلکسیون په خانګو شته.

ورایتی	منشاء
گرمہ	ننگهار و کندھار
جوزایی	بلخ، سمنگان و بغلان
سرده	کندر، کندھار، سمنگان و بغلان
شلیل شب رنگ	هرات و کابل
شلیل زرد	کندھار
جوی شیرین	بلخ
سرطانی	کندھار، سمنگان و بغلان

انار

په ملي کلکسیون کي د انارو د 79 ورایتیو دولونه شته، چي د باغداری د پراختیا Perennial Horticulture Development Centers د مرکز په کندھار او جلال آباد خانګو کي شته

ورایتی	منشاء
شیرنک	بلخ و ننگهار
مایه خوش سپین	کاپیسا
سزک داني سرخ	فراه
تاشقرغانی	ننگهار و بلخ
ککه شین	کاپیسا
کندھاري	بلخ، ننگهار و کاپیسا
مایه خوش	سرپل

چاپانی آلو

په ملي کلکسیون کي 54 ورایتی د چاپانی الوکانو شته، چي د باغداری د پراختیا Perennial Horticulture Development Center په هرات او کندھار خانګو کي موجود دي.

ورایتی	منشاء
ژرکندری	بلخ
سلطانپوری	ننگهار
سور	هرات و کابل
رید فلاش	کندر

CZECH REPUBLIC
DEVELOPMENT COOPERATION

ژر	هرات و لغمان
فارموسا	وردک، کابل، بلخ و پنجشیر
کندز	سور فارموسا

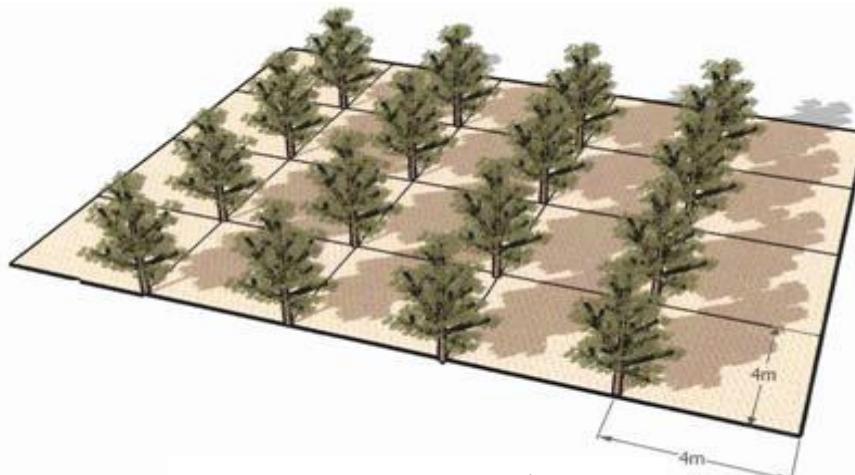
8. طرح، دیزاین او د نیالګیو د کښینولو تک لاره

د باغ طرحه په اورد مهال کي د ونو په روغتیا باندي خپل اثر لري او همداشان په باغ کي عمليات هم آسانه کوي، لکه شاخه بری، او به لگول، د سري ورکول او د هرزه بوټو او آفتو کنترول او نوري اړونډه چاري په آسانه تر سره کیوی. د ونو او ردیفونو ترمنځ واقن تاسی سره د نارو غيو په کنترول او د حاصلاتو په راتولولو کي مرسته کوي.

په عام دول د بن دیزاین او د نیالګیو کښینولو یو منظمي تک لاره او دغه تک لاره ته اړتیا لري او دغه تک لاره په مختلفو دیزاینوو طرحه کیږي. لکه مربعی، مستطیل، مثلث، پنځه پایه یې او داسي نوري تک لاری. دغو طrho او تک لارو لپاره دوي اصلی ډلي شته. واره بن وال (هغه بن وال چې کمکي لري) دغه ډله کسان له مربع يا مستطیل شکلونو څخه د خپلو باگونو د جورو لو لپاره کار اخلي. په عین وخت کي پنځه پایه یې تک لاره د هغه بن والو لپاره مناسبه د چې پراخي خمکي د محصولاتو د تولید لپاره لري. نیله بوټي يا Rootstock او د شکل ورکولو تک لاره هم ګټوره ده تاسی د دغو طrho مثبت او منفي اړخونه دلته لوستلای شي.

مربع تک لاره (Square pattern)

- مربع يا څلور ضلعي د باغداری تر ټولو ساده تک لاره ده. په دغه تک لاره کي د ونو او قطارنو ترمنځ واقن برابر دی.
- د ونو منځ خالي وي او په دغه سیسیتم کي د ونو ترمنځ د نورو محصولاتو د کرلو اجازه هم ورکول کیږي.
- د مربع شکل یوه ګټه دا هم ده چې په آسانی سره دیزاین کیږي. او همداشان ماشین آلات په آسانه پکښي کار کولای شي.
- په دغه تک لاره کي وني سههار او مازديګر یو پر بل باندي سوری کوي نو دغه تک لاره تر ډيره په ګرمو سیمو کي چې ډير لمري د ګټي اخستي ور ده لکه د افغانستان ختيئ او سویلې برخې چې ښکته خمکي لري.
- خو په سیرو سیمو لکه د افغانستان مرکز او شمال چې خمکي په لوره کي موقعیت لري دغه سیسیتم ګټور نه دی.

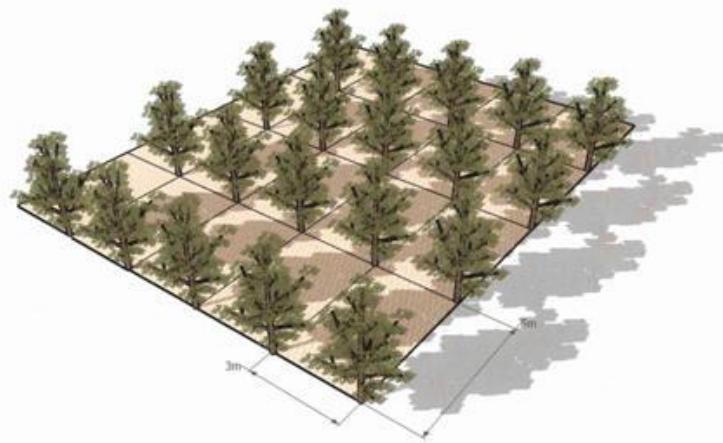

مربع تک لاره (Square pattern)

مستطیل تک لاره (Rectangular Pattern)

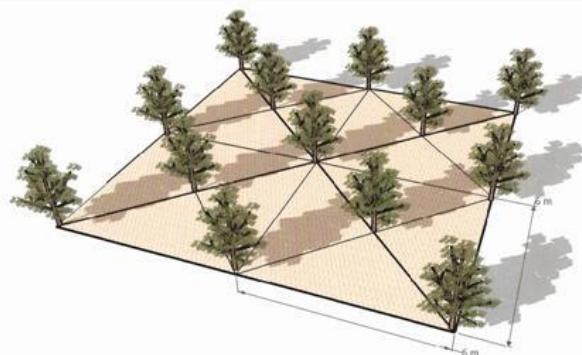
- په دغه سیستم کي وني د هر مستطیل په یوه کونج کي کښنول کيري. د دوو رديفونو ترمنځ واتن معمولاً د دو ونو ترمنځ زيات دی چې په یو رديف کي سره ئائي لري. د وني او قطار ترمنځ برابره فاصله نشه.
- د دوو د رديف ترمنځ په کافي اندازه فضا شته چې دغه کار د زراعتی عملیاتو لکه شاخه بری، ابولکولو، دواپاشی، د حاصلاتو د رايکولو او نور ماشین آلاتو څخه د کتني اخستو کار آسانه کوي.
- که په دغه تک لاره کي د مستطیل اوږد طرف د لويدېخ او ختيغ په ليکه برابر شي نو د سهار او مازديگر لخوا د ونو سوری یو پر بل کم راخې چې په پایله کي یې هره ونه په کافي اندازه له لمړ څخه استفاده کوي او دغه تک لاره د سرو سيمو لپاره ګټه وره ده.

مستطیله تک لاره (Rectangular)

پنځه پایه یې تک لاره (Quincunx or Diagonal System)

- دغه تک لاره د مربعی تک لاري سره والي لري، چې په اساس یې د هري مربعی په سر کي یوه د مني یا ناك (هغه میوه لرونکي وني چې اوږد عمر لري) کښنول کيري. او د مربعی په منځ کي داسي وني کرلاي شو چې ژر میوه تولیدوي او دغه وني باید وروسته له خو کلنو هغه وخت له منځه یوړل شي چې اصلی وني وده او میوه وکړي.

پنځه پایه یې تګ لا

د کانتور سسټم (Contour System)

- د کانتور تګ لاره په عام ډول په شوہ یا میلان لرونکو څمکو او د تپو پر سر د تطبیق ور د.
- په دغه تګ لاره کي وني د کانتور په اوردوالي او یا هم دشوي یا میلان په پاسني برخه کي کړل کېږي.
- دا سیستم د هغه ځایونو لپاره دیر ګټور دی چې د خاوری د فرسایش یا له منځه نلو خطر په کي زیاد وي او د ابوبه لګول هم پکي سخت وي.
- دغه تګ لاره د افغانستان لپاره هم ګټوره ده چې بنه بیلکه د افغانستان په شمال کي چيرته چې د پستي وني کښینول شوی لیدلای شو.

د کانتور سیستم د چې طرف تصویر د WFP یو نمایشی باځ دی چې د بلخ ولايت په شادیان سیمه کي موقعیت لري

9. د ونو ترمنځ واتن

د ونو ترمنځ واتن نه یوازی چې کرنیز عمليات لکه په باځ کي د ماشین آلاتو کارونه، دوا شیندنه، شاخه بري، د محصولاتو راټولو آسانه کوي، بلکه د څمکي پر حاصلخیزی، د آفات او امراضو پر کنترول او ونو ته د لمړ په رسیدو باندي هم لوی اثر لري. همداشان د ونو ترمنځ واتن د میوه لرونکو ونو د اوږد عمر لپاره مهم کار دی. په عین وخت که د ونو ترمنځ لازم واتن نه وي نو د ونو حاصلات هم کمیري. خو که چيرته د ونو ترمنځ واتن زیات هم شي نو پر حاصلات منفي تاثیر کوي يعني دیره څمکه شاره پاتي کېږي. که چيرته د ونو او رديفونو ترمنځ فاصله باندي پوه شي، نو په یوه ساحه کي د ونو د کښینولو لپاره آسانه چاره ده. په یوه ساحه کي د ونو د شمیر د کښینولو لپاره له دغه فارمول څخه کته اخلو:

د کښت لاندی ساحه یا سیمه

= د ونو یا بوتو شمیر

د بوتو ترمنځ واتن × د قطره تر منځ واتن

CZECH REPUBLIC
DEVELOPMENT COOPERATION

د بیلکي په دول که چيرته مور 2000 متره مربع حمکه ولرو او وغواړو چې یو باځ پکي جوړ کړو او د ونو ترمنځ فاصله 5 مره او د دوقطارونو ترمنځ 4 متره واتن په پام کي ونيول شي په ياده ساحه کي خومره نیالګي تو اړتیا ده؟

$$\frac{2000 \text{ } M^2}{5 \times 4} = 100 \text{ plants in } 2000 \text{ } M^2$$

د قطارونو او ونو ترمنځ واتن

د میوو ونی	د ونو او قطارنو ترمنځ واتن په متر	د ونو او قطارنو ترمنځ واتن	د ونو ترمنځ واتن	د قطارونو ترمنځ واتن
منه			5	6
ناک			4	6
زردالو			6	6
شفتالو			6	6
آلو			5	6
آلوبالو			6	6
مالتہ			5	6
انار			4	5
لیمو			4	5
املوک			7	8
نوت			10	10
اینخر			5	5
زیتون			7	7
چار مغز			15	15
پسته			7	8
بادام			5	6

په دي جدول کي د ونو او قطار ترمنځ واتن زیاد دی. خو دا یوه لویه تیر وتنه نده، د ونو او قطار ترمنځ زیاد واتن یو دودیز سیستم دی او له دی جدول څخه پوهیزو چې په افغانستان کي د ونو ترمنځ واتن عام کار دی. خو که د ونو او قطارونو ترمنځ واتن کم وي نو دا دی معنی لري چې په یوه هكتار یا یوه جریب حمکه کي بېر نیالګي کښینوو، چې ونی بېری نه لورېری او شاخه بری بې آسانه او د ونو حاصل هم په آسانی سره راتولیری. په دي دول بن کي که د هري ونی حاصل زیاد هم نه وي خو بیا هم د باځ عمومي حاصل زیاتیری. په خیرنیزو او ویرو فارمونو کي معمولا د ونو او قطارنو واتن لر دی.

د مزار شریف خیز فارم چي د ونو او قطارنو ترمنځ يې فاصله لې ده

10. د نیالګیو کښنول

ورسته له پورتنيو مر احلو چي مخکي يې یادونه وشهو لکه (د سایت يا ساحي تاکنه، د حمکي آماده کول، د ورایتنيو تاکنه د بن طرحه او دیزاین) د نیالګیو په کښنولو پیل کوو:

د غوچو آماده کول

د باغ دیزاین ته په پام سره لو مری باید د ونو د اپښودو ځایونه په نښه شي. د دی کار لپاره د نیالګیو د اپښودو له تختي کار اخلو لکه څنګه چي په لاندی تصویر کي گوري.

د نیالګیو اپښودولو له تختي څخه د کټي اخیستو تک لاره. سرجینه (AAEP)

ورسته له دی چي د نیالګی د کښنولو ځای د یوه سیخ یا لرگي په واسطه په نښه شو، مخکي له دی چي غوچه وشكوئ، نو د نیالګیو کښنول د تختي جری په حمکه کي د ننویسټل شوي لرگي یا سیخ سره برابر کړي. لکه څنګه چي په تصویرونو کي بشکاري دوه نور سیخونه هم د نیالګیو د اپښودو د تختي د جری په دوه خواوو کي ځای پر ځای کړي او په حمکي کي يې ننه باسي. اوس د نیالګیو د اپښودو تخته لري او د غوچي په کیندلو پیل وکړي. کله چي نیالګی کښنوي نو بیا هم د نیالګیو د کښنولو تخته د غوچي د دو خواوو د سیخونو په منځ پرېردی او نیالګی د تختي په جری کي ځای پر ځای کړي ترڅو قطارونه مو په یوه مستقیم خط کي راشي.

- د نیالګیو غوچه باید د 60CM X 60CM X 60CM په شاوخا کي وي. غوچي ورسته له بارانه و شکوئ او یا مخکي له شکولو خاوره او به کړي.
- کمپوست او سره د آماده کولو مهمي برخې دي، ټکه په خاوره کي د عضوي مواد شتون د خاورو کيفيت بنه کوي او بنه خواراکي مواد د ونی لپاره برابروي.
- هره غوچه نیمي کراجي یا له 5 تر 10 کيلو ګرامه کمپوست ته ارتیا لري.

CZECH REPUBLIC
DEVELOPMENT COOPERATION

- کله چي غوچه شکوئ نو سرېښنه خاوره له لاندیني خاوری خاوه څخه جدا کړئ.
- کله چي غوچه آماده شي نو کمپوست له سرېښني خاوری سره یو ځای او د غوچي په لاندیني برخه کي بي واچوئ(همداشان کولای شي چي د 25 ګرامو شاوخوا کي single super phosphate هم په غوچه کي اضافه کري خو ډير ضرور هم نه دي).
- غوچه بېرتنه له خاورو دکه کړئ چي د ډمکي له مخي لوړه وي. خو دا طبیعي ده.

- د نیالګیو له اینېندو 2-3 اونۍ مخکي د غوچي په نښه کول. دغه وخت اجازه ورکوي چي خاوره لاندی ځای ونیسي او کمپوست هم بنه تجزیه شي. که موږ له 2 تر 3 اونۍ پوري صبر ونکرو نو کومه ستونزه نشه موږ کولای شو سم دلاسه کمپوست او سره یو ځای کرو.

د نیالګیو غوچه باید د 60CM X 60CM X 60CM په شاوخا کي وي. سرچینه (AAEP)

کمپوست له سرېښني (پاسني) خاوری سره یو ځای او د غوچي په لاندیني برخه کي بي واچوئ (تاسی همداشان کولای شي چي د 25 ګرامه په اندازه د سوپر فاسفیت ترکیبی سره هم استفاده کري، خو حتمي نه ده. د تصویر سرچینه (AAEP)

پاسني خاوره یوی خواته او لاندیني خاوره بلی خواته واچول شي.

د نیالکیو د اپنودو تخته ستابی سره مرسنه کوي چي وني په یوه مستقیم خط کي راشي او
مستقیمي و دريري. د تصویر سر چینه ر (AAEP)

د نیالکی د ثابت دريدو لپاره تکيه و درول

د نیالکیو له اپنودو ورسته باید ونه ژر اویه شي

د انسان په تنګسه کې موسسه د چک په جمهوریت کې یو غیر دولتي نړیوال سازمان دی چې د نړۍ په ګوت، ګوت کې پراختیابی مرستې چمتو کوي.

دا مالوماتي پانې د کرنې د مسلکي لیسو د زدکړې په برخه کې د بنه والي راوستلو په موخه د چک جمهوریت د پراختیابی مرستو پواسطه خپرې شوې دي.

لیکونکی: نهضت الله نهضت

تصحیح: د کرنیزو بنوونو د تیم لخوا

ڇباره: نجیب الله فروتن

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library